

Aleksandra Słowińska

Instytut Psychologii, Uniwersytet Wrocławski,
ul. Dawida 1, Wrocław,
aleksandra.slowinska@uwr.edu.pl

Skala Samooceny Ciała dla Adolescentów i Dorosłych (BESAA) – polska adaptacja metody

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie właściwości psychometrycznych polskiej wersji Skali Samooceny Ciała dla Adolescentów i Dorosłych (BESAA) autorstwa Beverley K. Mendelson, Mortona J. Mendelsona i Donny R. White. BESAA jest narzędziem umożliwiającym pomiar oceny własnego ciała i wyglądu. Zbudowana jest z trzech podskal: samooceny wyglądu (ogólne odczucia dotyczące własnego wyglądu), samooceny wagi (satysfakcja z własnej wagi) i przypisanej oceny wyglądu (przekonania na temat ocen własnego wyglądu formułowanych przez innych). W badaniach walidacyjnych polskiej wersji wzięło udział 498 późnych adolescentów i 603 młodych dorosłych. Uzyskane wyniki są zbliżone do wyników badań walidacyjnych oryginalnej wersji. Pozwalają uznać, że polska wersja BESAA jest trafnym i rzetelnym narzędziem, które może być stosowane w badaniach naukowych.

Słowa kluczowe

wizerunek ciała, obraz ciała, samoocena ciała, samoocena wagi

Wprowadzenie

Liczne badania wskazują, że satysfakcja z własnego wyglądu stanowi jeden z czynników mających istotne znaczenie dla psychospołecznego przystosowania jednostki (Cash i Fleming, 2002; Harter, 2012; Daniels i Gillen, 2015). Jednocześnie w ostatnich dziesięcioleciach raportuje się rosnący poziom niezadowoloności z wyglądu, które doświadczane jest przez znaczną część badanych populacji (Cash i Henry, 1995; Cash, 2002; Fenczyn i Woźniak, 2004; Lipowska i Lipowski, 2015). Zjawisko to dotyczy przedstawicieli obydwu płci, jednak poziom satysfakcji z wyglądu jest niższy wśród kobiet, którym jest trudniej niż mężczyznom sprostać nierealnym oczekiwaniom formułowanym w kulturze zachodniej (Cash, 2002; Fenczyn i Woźniak, 2004; Mikołajczyk i in., 2010). W przypadku poziomu zadowolenia z masy

ciała obserwujemy ponadto różnice jakościowe – kobiety najczęściej chciałyby być szczuplejsze, podczas gdy mężczyźni są niezadowoleni zarówno ze zbyt wysokiej, jak i ze zbyt niskiej masy ciała, przy czym większe znaczenie ma dla nich muskulatura niż sama waga (Levine i Smolak, 2002; Cafri i Thompson, 2004; Tylka, 2011; Kantanista, Osiński, Borowiec, Tomczak, Król-Zielińska, 2015). Mniej jednoznaczne są doniesienia dotyczące zmian rozwojowych w zakresie satysfakcji z wyglądu. Można jednak zauważyć, że zaniepokojenie własnym wyglądem deklarują już sześciolatek dzieci, a odsetek osób niezadowolonych rośnie w kolejnych latach, osiągając najwyższą wartość w okresie adolescencji. Wyniki dotyczące zmiany w okresie wchodzenia w dorosłość nie są spójne, jednak pozwalają przyjąć, że, jeśli nie wystąpi wzrost indeksu masy ciała (BMI), poziom satysfakcji z wyglądu utrzymuje się na zbliżonym poziomie lub nieznacznie wzrasta (Levine i Smolak, 2002; Siegel, 2010; Kochan-Wójcik i Piskorz, 2010; Calzo i in., 2012; Tomaszewska, Babicz-Zielińska i Tomaszewski, 2012; Bucchianeri, Arikian, Hannan, Eisenberg i Neumark-Sztainer, 2013). Na późniejszych etapach życia samoocena ciała pozostaje względnie stabilna (Whitbourne i Skultety, 2002; Siegel, 2010).

Poziom zadowolenia z wyglądu utożsamiany jest przez wielu badaczy z samooceną ciała, która odnosi się do ocen własnego ciała i wyglądu dokonywanych przez samą jednostkę (Franzoi i Shields, 1984; Mendelson, Mendelson i White, 2001). Początkowo uznawana była za konstrukt jednowymiarowy (Secord i Jourard, 1953; Gray, 1977), jednak stosunkowo szybko wypracowano koncepcje uwzględniające węższe wymiary samooceny ciała (np. Tucker, 1981; Franzoi i Shields, 1984). Najczęściej stosowanym narzędziem do jej pomiaru, które doczekało się również polskiej adaptacji (Lipowska i Lipowski, 2013), jest Skala Oceny Ciała (Body-Esteem Scale) autorstwa Stephen L. Franzoi, Stephanie A. Shields (1984). Składa się ona z trzech podskal, które są odmienne dla kobiet (atrakcyjność seksualna, kontrola wagi i kondycja fizyczna) i mężczyzn (atrakcyjność fizyczna, siła ciała i kondycja fizyczna). Jednak, ze względu na odniesienia do aspektów seksualnych, skala BES nie jest odpowiednia do badania adolescentów.

Alternatywną propozycją wielowymiarową, która znajduje zastosowanie zarówno w przypadku młodzieży, jak i dorosłych jest wypracowana przez Beverley K. Mendelson, Mortona J. Mendelsona i Donnę R. White (2001) Skala Samooceny Ciała dla Adolescentów i Dorosłych (Body-Esteem Scale for Adolescents and Adults, BESAA). W wyniku wieloletnich badań (Mendelson i White, 1982, 1985; Mendelson, White i Mendelson, 1996-1997; Mendelson, Mendelson i Andrews, 2000) autorzy opracowali narzędzie pozwalające na pomiar trzech wymiarów samooceny ciała: samooceny wyglądu odnoszącej się do ogólnych odczuć dotyczących własnego wyglądu, samooceny wagi odnoszącej się do poziomu satysfakcji z masy ciała oraz przypisanej oceny wyglądu odnoszącej się do przekonań jednostki na temat tego, jak jej wygląd odbierany jest przez otoczenie społeczne. BESAA jest zatem skalą, która pozwala na wieloaspektową analizę postawy względem własnego ciała – zarówno w wąskim odniesieniu do wagi, ogólnym ustosunkowaniu do wyglądu, jak i w jej aspekcie społecznym – stanowiąc tym samym atrakcyjne narzędzie znajdujące zastosowanie w różnorodnych badaniach dotyczących wizerunku ciała.

Polska adaptacja skali

Oryginalna wersja skali BESAA

Oryginalna skala BESAA zbudowana jest z 23 pozycji tworzących 3 podskale. Podskala samooceny wyglądu (BE–Appearance) tworzona jest przez 10 pozycji odnoszących się do ogólnych odczuć dotyczących własnego wyglądu (np. „*Podoba mi się to, co widzę, gdy patrzę w lustro*”). Wyniki w tej skali wykazują systematyczny związek z miarami samooceny ogólnej (Mendelson i in. 2001; Cragun, DeBate, Ata i Thompson, 2013). Podskala samooceny wagi (BE–Weight) zbudowana jest z 8 pozycji dotyczących satysfakcji z własnej wagi (np. „*Czuję, że moja waga jest odpowiednia dla mojego wzrostu*”). Jej wyniki korelują z indeksem masy

ciała (BMI) będącym wskaźnikiem budowy ciała (Mendelson i in., 2001; Cragun i in., 2013). Tworzona przez 5 pozycji podskala przypisanej oceny wyglądu (BE–Attribution) odnosi się do przekonań na temat ocen własnego wyglądu formułowanych przez innych. Osoby badane udzielają odpowiedzi, korzystając z pięciopunktowej skali Likerta rangowanej w zależności od wersji od 0 lub 1 (*nigdy*) do 4 lub 5 (*zawsze*).

Wszystkie trzy skale są wzajemnie skorelowane w stopniu umiarkowanym do wysokiego (Mendelson i in., 2001; Cragun i in., 2013). Każda z podskal charakteryzuje się zadowalającą rzetelnością (α Cronbacha od 0,74 do 0,96; Mendelson i in., 2001; Cragun i in., 2013). W zakresie podskali samooceny wyglądu i samooceny wagi obserwowano różnice międzypłciowe – kobiety są mniej usatysfakcjonowane ze swojego wyglądu i ze swojej wagi niż mężczyźni (Mendelson i in., 2001).

Autorzy oryginalnej wersji nie przeprowadzili confirmacyjnej analizy czynnikowej pełnej oryginalnej wersji BESAA, jednak zarówno wersja składająca się z dwóch podskal (wyłączono podskalę przypisaną oceny; Cragun i in., 2013), jak i wersja włoska (Confalonieri, Gatti, Ionio i Traficante, 2008) charakteryzowała się umiarkowaną trafnością czynnikową.

W badaniach walidacyjnych oryginalnej wersji BESAA uczestniczyły osoby w wieku od 13 do 25 roku życia (Mendelson i in., 2001). Spodziewano się, że polska wersja skali będzie charakteryzowała się właściwościami psychometrycznymi zbliżonymi do wersji oryginalnej.

Opracowanie polskiej wersji językowej

Pozycje oryginalnej wersji skali BESAA zostały przetłumaczone na język polski przez trzech niezależnych tłumaczy. Następnie jeden tłumacz, osoba dwujęzyczna, przełożyła zwrotnie wszystkie tłumaczenia na język angielski. Do ostatecznej wersji włączono te tłumaczenia, które w najmniejszym stopniu odbiegały od oryginału. Odpowiedzi udzielane są na 5-stopniowej skali Likerta rangowanej od 1 (*nigdy*) do 5 (*zawsze*). Brzmienie wszystkich pozycji polskiej wersji skali zamieszczono w tabeli 3.

Osoby badane

W badaniu walidacyjnym wzięły udział 1092 osoby, w tym 566 kobiet (52%) i 526 mężczyzn w wieku od 16 do 30 roku życia. Indeks masy ciała (BMI) osób badanych mieścił się w przedziale od 15 do 35 punktów – w 76% wskazywał na normę wagową (BMI 18,5–24,99 punktów), w 10% na wagę poniżej normy (BMI < 18,5), a w 14% powyżej normy (BMI \geq 30). Próbę adolescentów stanowiło 489 uczniów szkół średnich, 268 kobiet (55%) i 221 mężczyzn w wieku od 16 do 18 roku życia ($M = 17,49$; $SD = 0,72$). Średnie BMI w tej grupie wyniosło 21,46 ($SD = 3,04$). W próbie młodych dorosłych znalazło się 603 studentów uczelni wyższych, w tym 298 kobiet (49%) i 305 mężczyzn w wieku od 19 do 30 roku życia ($M = 22,37$; $SD = 2,70$). Średnie BMI wyniosło 22,40 ($SD = 3,15$).

Wszyscy badani uzupełniali Skalę BESAA, Kwestionariusz KWCO i podawali dane potrzebne do wyliczenia BMI. Skalę SES wypełniało 209 badanych, w tym 106 adolescentów (po 53 kobiet i mężczyzn) i 103 młodych dorosłych (52 kobiety i 51 mężczyzn). Dane zbierane były podczas sesji grupowych i indywidualnych.

Zastosowane narzędzia

Oprócz polskiej wersji skali BESAA zastosowano dwa narzędzia psychologiczne oraz zbierano dane potrzebne do wyliczenia BMI osób badanych.

Kwestionariusz Wizerunku Ciała. Użyto dwóch podskal Kwestionariusza Wizerunku Ciała (KWCO) Alicji Głębockiej (2009): podskalę poznanie-emocje i podskalę krytyki otoczenia. KWCO charakteryzuje się zadowalającą trafnością teoretyczną (Głębocka, 2009). Podskala poznanie-emocje mierzy opinie i emocje związane z własnym wyglądem (16 pozycji). Podskala krytyki otoczenia koncentruje się na subiektywnej percepcji negatywnych informacji zwrotnych, wskaźnikując poczucie społecznej akceptacji własnego

wyglądu (6 pozycji). W przypadku każdej podskali wysokie wyniki wskazują na niekorzystne zjawiska. Badani uzupełniali pełne narzędzie.

Skala Samooceny. Użyto Skali Samooceny (SES) Morrisa Rosenberga (1965) w polskiej adaptacji Ireny Dzwonkowskiej, Kingi Lachowicz-Tabaczek i Marioli Łaguny (2008). SES jest narzędziem jednowymiarowym, mierzącym poziom samooceny ogólnej rozumianej jako postawa wobec Ja (10 pozycji).

Indeks masy ciała (BMI). Na podstawie danych na temat wagi i wzrostu każdego uczestnika wyliczono indeks masy ciała (BMI, wskaźnika Queteleta), jako wagę wyrażoną w kilogramach podzieloną przez wzrost w metrach podniesiony do kwadratu. BMI jest powszechnie stosowanym wskaźnikiem budowy ciała.

Wyniki

Statystyki opisowe

Statystyki opisowe dla każdej podskali uzyskane w całej grupie badanej i w węższych podgrupach zaprezentowano w tabeli 1. Wartości wszystkich współczynników skośności i kurtozy mieszczą się w przedziale od -1 do 1, co pozwala uznać, że wszystkie trzy podskale BESAA charakteryzuje rozkład zbliżony do rozkładu normalnego.

Tabela 1. Statystyki opisowe podskal Skali Samooceny Ciała dla Adolescentów i Dorosłych uzyskane w podgrupach

Grupa		M	SD	Skośność	Kurtoza
Kobiety n = 566		31,06	8,05	-0,12	-0,54
		24,82	7,81	-0,09	-0,80
		15,80	3,75	-0,08	-0,10
Mężczyźni n = 526		35,85	7,24	-0,43	-0,01
		29,39	6,09	-0,44	-0,26
		16,28	4,02	-0,003	-0,21
Adolescenci	Kobiety n = 268	29,18	7,94	-0,01	-0,45
		23,61	7,88	0,02	-0,74
		15,14	4,06	0,04	-0,29
	Mężczyźni n = 221	34,91	7,31	-0,48	-0,05
		28,90	6,35	-0,38	-0,28
		15,95	4,33	0,002	-0,43
	Razem n = 489	31,77	8,17	-0,23	-0,50
		26,00	7,69	-0,27	-0,62
		15,51	4,20	0,04	-0,36
Młodzi dorośli	Kobiety n = 298	32,75	7,78	-0,21	-0,54
		25,90	7,60	-0,18	-0,81
		16,39	3,34	-0,02	0,02
	Mężczyźni n = 305	36,52	7,12	-0,39	0,00
		29,75	5,88	-0,46	-0,27
		16,51	3,77	0,06	-0,05
	Razem n = 603	34,66	7,68	-0,32	-0,32
		27,85	7,05	-0,44	-0,48
		16,45	3,56	0,03	0,01

Grupa		M	SD	Skośność	Kurtoza
Ogółem N = 1092		33,36	8,03	-0,30	-0,39
		27,02	7,40	-0,37	-0,54
		16,03	3,89	-0,02	-0,14

Adnotacja. W każdej komórce pierwsza wartość odnosi się do wartości statystyk dla podskali samooceny wyglądu, druga dla podskali samooceny wagi, trzecia dla podskali przypisanej oceny wyglądu.

Trafność czynnikowa

W celu zbadania trafności czynnikowej narzędzia przeprowadzono confirmacyjną analizę czynnikową. Parametry estymowaną metodą największej wiarygodności. Przy uwzględnieniu dwóch wiązań reszt zbliżonych treściowo pozycji podskali samooceny wyglądu (pozycje 7 i 9 oraz 17 i 21) i dwóch wiązań w podskali samooceny wagi (pozycje 3 i 22 oraz 18 i 19) uzyskano wskaźniki wskazujące na akceptowalne, choć umiarkowane dopasowanie do danych ($\chi^2(223) = 2466,37$; $p < 0,001$; RMSEA = 0,096; GFI = 0,82; CFI = 0,85). Standaryzowane ładunki czynnikowe wszystkich pozycji przyjęły zadowalające wartości ($p < 0,001$), znajdując się w przedziale od 0,46 do 0,85 dla skali samooceny wyglądu, od 0,52 do 0,92 dla skali samooceny wagi i od 0,52 do 0,79 dla skali przypisanej oceny. Wartości wszystkich ładunków czynnikowych wraz ze współczynnikami determinacji wielorakiej prezentuje tabela 2.

Dodatkowo estymowano alternatywny model jednoczynnikowy. Okazał się on znacznie słabszy od modelu trójczynnikowego, nie spełniając jednocześnie kryteriów dobroci dopasowania ($\chi^2(226) = 4162,35$; $p < 0,001$; RMSEA = 0,126; GFI = 0,67; CFI = 0,74).

Tabela 2. Pozycje Skali Samooceny Ciała dla Adolescentów i Dorosłych i odpowiadające im ładunki czynnikowe (standaryzowane współczynniki regresji) i współczynniki determinacji

Nr pozycji	Pozycja	Czynnik 1 Samoocena ciała	Czynnik 2 Samoocena wagi	Czynnik 3 Przypisana ocena
Samoocena wyglądu				
1	Podoba mi się to, jak wychodzę na zdjęciach.	0,46 (0,21)	–	–
6	Podoba mi się to, co widzę, gdy patrzę w lustro.	0,78 (0,61)	–	–
7 (R)	Jest mnóstwo rzeczy, które zmienił(a)bym w swoim wyglądzie gdybym mógł(mogła).	0,68 (0,46)	–	–
9 (R)	Chciał(a)bym wyglądać lepiej.	0,64 (0,41)	–	–
11 (R)	Chciał(a)bym wyglądać jak ktoś inny.	0,52 (0,27)	–	–
13 (R)	Denerwuje mnie mój wygląd.	0,75 (0,56)	–	–
15	Czuję się całkiem zadowolony(a) z tego, jak wyglądam.	0,85 (0,71)	–	–
17 (R)	Wstydzę się tego, jak wyglądam.	0,65 (0,43)	–	–
21 (R)	Martwię się tym, jak wyglądam.	0,65 (0,42)	–	–
23	Wyglądam tak dobrze, jakbym chciał(a).	0,80 (0,63)	–	–
Samoocena wagi				
3	Jestem dumny(a) z mojego ciała.	–	0,62 (0,38)	–
4 (R)	Jestem zaabsorbowany(a) próbami zmiany mojej wagi.	–	0,52 (0,27)	–
8	Jestem zadowolony(a) z mojej wagi.	–	0,92 (0,85)	–
10	Naprawdę odpowiada mi to, ile ważę.	–	0,92 (0,84)	–
16	Czuję, że moja waga jest odpowiednia dla mojego wzrostu.	–	0,77 (0,60)	–

Nr pozycji	Pozycja	Czynnik 1 Samoocena ciała	Czynnik 2 Samoocena wagi	Czynnik 3 Przypisana ocena
18 (R)	Ważenie się przygnębia mnie.	–	0,59 (0,35)	–
19 (R)	To ,ile ważę sprawia, że czuję się nieszczęśliwy(a).	–	0,61 (0,37)	–
22	Sądzę, że mam ładne ciało.	–	0,63 (0,40)	–
Przypisana ocena				
2	Inne osoby uważają, że wyglądam atrakcyjnie.	–	–	0,79 (0,63)
5	Myślę, że mój wygląd pomógłby mi dostać pracę.	–	–	0,52 (0,27)
12	Moim rówieśnikom podoba się mój wygląd.	–	–	0,80 (0,62)
14	Jestem równie atrakcyjny(a) jak większość ludzi.	–	–	0,54 (0,29)
20	Mój wygląd pomaga/mógłby pomagać mi umawiać się na randki.	–	–	0,69 (0,47)

Adnotacja. R – pozycja odwrócona. W nawiasach podano współczynniki determinacji wielorakiej.

Interkorelacje podskal

Zarówno na poziomie całej grupy badanej, jak i wąskich prób podskale są wzajemnie skorelowane w stopniu umiarkowanym do wysokiego. W całej grupie badanej najsilniejszy związek występuje między samooceną wyglądu i samooceną wagi ($r = 0,73$; $p < 0,001$), nieco słabszy samoocenę wyglądu z przypisaną oceną wyglądu ($r = 0,53$; $p < 0,001$), a najsłabszy samoocenę wagi z przypisaną oceną ($r = 0,38$; $p < 0,001$). Wyniki analizy korelacji przeprowadzonej w podgrupach różniących się wiekiem i płcią zaprezentowano w tabeli 3.

Tabela 3. Współczynniki korelacji Pearsona między podskalami Skali Samooceny Ciała dla Adolescentów i Dorosłych uzyskane w grupach kobiet i mężczyzn

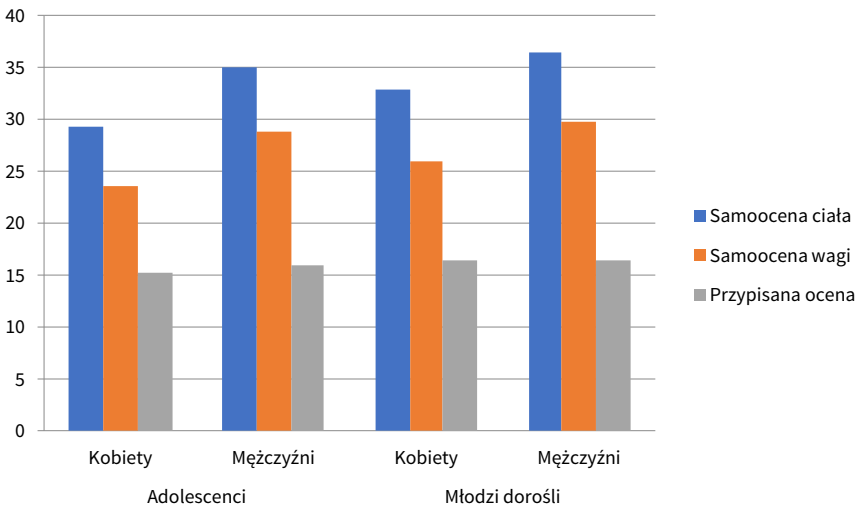
	Samoocena wyglądu	Samoocena wagi	Przypisana ocena
Samoocena wyglądu	–	0,67***/0,65***	0,61***/0,52***
Samoocena wagi	0,81***/0,64***	–	0,38***/0,34***
Przypisana ocena	0,49***/0,52***	0,42***/0,36***	–

Adnotacja. Pierwsza wartość w każdej komórce uzyskana w grupie kobiet, druga w grupie mężczyzn. Powyżej przekątnej wyniki uzyskane w próbie adolescentów, poniżej przekątnej wyniki w próbie młodych dorosłych.

*** $p < 0,001$.

Różnice międzygrupowe

W kolejnym kroku analizowano różnice międzygrupowe z zastosowaniem testu t-studenta poprzedzonym testem homogeniczności wariancji Levena. Średnie uzyskane w podgrupach obrazuje rysunek 1. Na poziomie całej grupy badanej, w zakresie wszystkich podskal występują istotne różnice międzypłciowe. Kobiety charakteryzuje istotnie niższa niż mężczyzn samoocena wyglądu ($t(1088,8) = 10,35$; $p < 0,001$), samoocena wagi ($t(1058,5) = 10,83$; $p < 0,001$) i przypisana ocena wyglądu ($t(1090) = 2,04$; $p = 0,04$). W zakresie samooceny wyglądu i samooceny wagi istotne różnice międzypłciowe występują również w węższych próbach adolescentów ($t(487) = 8,23$; $p < 0,001$ i $t(486,8) = 8,21$; $p < 0,001$) i młodych dorosłych ($t(601) = 6,22$; $p < 0,001$ i $t(558,9) = 6,94$; $p < 0,001$). Przypisana ocena wyglądu kobiet w adolescencji jest niższa niż mężczyzn ($t(487) = 2,15$; $p = 0,03$), jednak we wczesnej dorosłości poziom tej zmiennej nie różnicuje kobiet i mężczyzn ($t(595,3) = 0,41$; $p = 0,68$).

Rysunek 1. Średnie w podskalach uzyskane w podgrupach różniących się płcią i wiekiem

Adolescenci uzyskali wyniki wskazujące na istotnie niższą samoocenę wyglądu ($t(1090) = 6,01; p < 0,001$), samoocenę wagi ($t(1002,5) = 4,09; p < 0,001$) i przypisaną ocenę wyglądu ($t(958,9) = 3,96; p < 0,001$) niż młodzi dorośli. Jednak analiza w obrębie płci ujawniła, że jedynie w przypadku kobiet różnice między grupami wiekowymi dotyczą wszystkich skal (samooceny wyglądu: $t(564) = 5,40; p < 0,001$; samooceny wagi: $t(564) = 3,51; p < 0,001$; przypisanej oceny wyglądu: $t(518,3) = 4,00; p < 0,001$). Wśród mężczyzn istotna różnica odnosi się jedynie do samooceny wyglądu – dorośli mężczyźni oceniają swój wygląd wyżej niż adolescenty ($t(524) = 2,54; p = 0,01$).

Samooceńa ciała a samoocena ogólna

Na poziomie całej badanej grupy wszystkie podskale BESAA są dodatnio skorelowane z samooceną ogólną, przy czym zgodnie z przewidywaniem związek z samooceną wyglądu ($r = 0,50; p < 0,001$) jest silniejszy niż z samooceną wagi ($r = 0,32; p < 0,001; z = 2,21; p = 0,01$) i z przypisaną oceną ($r = 0,29; p < 0,001; z = 2,55; p = 0,006$). Na poziomie węższych podgrup obserwujemy analogiczne relacje i różnice między nimi. Wyjątek stanowią związki między samooceną ogólną a przypisaną oceną w starszych grupach kobiet i mężczyzn, które są nieistotne. Wartości wszystkich współczynników korelacji przybliża tabela 4.

Tabela 4. Współczynniki korelacji Pearsona samooceny ogólnej z podskalami Skali Samooceny Ciąła dla Adolescentów i Dorosłych uzyskane w grupach kobiet i mężczyzn

	Samooceńa wyglądu	Samooceńa wagi	Przypisana ocena
Kobiety			
Samooceńa ogólna (SES)	0,61***/0,44**	0,42**/0,31*	0,39**/0,14
Poznanie-emocje (KWCO)	-0,62***/-0,74***	-0,76***/-0,82***	-0,37***/-0,34***
Krytyka otoczenia (KWCO)	-0,47***/-0,50***	-0,44***/-0,46***	-0,43***/0,42***
Mężczyźni			
Samooceńa ogólna (SES)	0,47***/0,53***	0,29**/0,34*	0,29**/0,26
Poznanie-emocje (KWCO)	-0,61***/-0,55***	-0,59***/-0,60***	-0,27***/-0,27***

	Samoocena wyglądu	Samoocena wagi	Przypisana ocena
Krytyka otoczenia (KWCO)	-0,53***/-0,44***	-0,40***/-0,36***	-0,21**/-0,23***

Adnotacja. Pierwsza wartość w każdej komórce odnosi się do współczynnika korelacji uzyskanego w grupie adolescentów, druga w grupie młodych dorosłych.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Samoocena ciała a BMI

Zgodnie z przewidywaniem podskala samooceny wagi jest skorelowana z BMI, jednak analiza wykresów rozrzutu ujawniła różnice w tym zakresie między kobietami i mężczyznami. W przypadku kobiet jest to ujemny związek prostoliniowy – im szczuplejsza kobieta, tym wyżej ocenia swoją wagę. Taka współzależność występuje na poziomie całej próby ($r = -0,34$; $p < 0,001$) oraz w adolescencji ($r = -0,26$; $p < 0,001$) i we wczesnej dorosłości ($r = -0,46$; $p < 0,001$). Wśród mężczyzn związek między samooceną wagi a BMI ma charakter krzywoliniowy przyjmujący kształt odwróconej litery U (zależność wklęsła) – jeśli BMI jest poniżej średniej jest to związek dodatni, natomiast dla mężczyzn o BMI na poziomie i powyżej średniej ujemny. Zatem, podczas gdy wyższa satysfakcja z wagi kobiet wiąże się z niższym indeksem masy ciała, przez mężczyzn pożądanym jest indeks średni. Korelacje w grupach mężczyzn przybliżono w tabeli 5.

Tabela 5. Współczynniki korelacji Pearsona między indeksem masy ciała a samooceną wagi w grupach mężczyzn

	Wszyscy		Adolescenci		Młodzi dorośli	
	BMI < 22,91 <i>n</i> = 287	BMI ≥ 22,91 <i>n</i> = 239	BMI < 22,47 <i>n</i> = 122	BMI ≥ 22,47 <i>n</i> = 99	BMI < 23,23 <i>n</i> = 166	BMI ≥ 23,23 <i>n</i> = 139
	BMI		BMI		BMI	
Samoocena wagi	0,22***	-0,35***	0,20*	-0,38***	0,18*	-0,37***

* $p < 0,05$; *** $p < 0,001$.

Dodatkowo, jednak tylko w starszej grupie kobiet, uchwycono istotne, ujemne związki BMI z pozostałymi wymiarami samooceny ciała: z samooceną wyglądu ($r = -0,27$; $p < 0,001$) i z przypisaną oceną ($r = -0,30$; $p < 0,001$).

Samoocena ciała a inne miary wizerunku ciała

Na poziomie całej badanej grupy wszystkie podskale BESAA są ujemnie skorelowane z podskala poznanie-emocje KWCO – związek samooceny wyglądu ($r = -0,68$; $p < 0,001$) i samooceny wagi ($r = -0,76$; $p < 0,001$) jest silny, natomiast przypisanej oceny słaby ($r = -0,32$; $p < 0,001$). Korelacje z podskala krytyki otoczenia KWCO również są istotne – na poziomie umiarkowanym dla samooceny wyglądu ($r = -0,48$; $p < 0,001$) i samooceny wagi ($r = -0,41$; $p < 0,001$) oraz słabym dla przypisanej oceny ($r = -0,33$; $p < 0,001$). Wartości współczynników korelacji uzyskane w różniących się wiekiem grupach kobiet i mężczyzn zamieszczono w tabeli 4.

Rzetelność

Podskale charakteryzują się wysoką rzetelnością zarówno na poziomie całej grupy badanej, jak i w węższych podgrupach. Uzyskane wartości współczynników rzetelności (α Cronbacha) w każdym przypadku przekraczają 0,75. Wszystkie wartości współczynników rzetelności zaprezentowano w tabeli 6.

Tabela 6. Wartości α Cronbacha dla podskal Skali Samooceny Ciała dla Adolescentów i Dorosłych

	Ogółem	K	M	Adolescenci			Młodzi dorośli		
				K	M	Razem	K	M	Razem
Samoocena wyglądu	0,90	0,90	0,87	0,89	0,86	0,89	0,91	0,88	0,90
Samoocena wagi	0,89	0,91	0,83	0,90	0,83	0,89	0,92	0,83	0,89
Przypisana ocena	0,78	0,79	0,78	0,80	0,79	0,80	0,76	0,77	0,76

Dyskusja

Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że polska wersja Skali BESAA jest rzetelnym i trafnym narzędziem, które może być stosowane w badaniach naukowych z udziałem późnych adolescentów i młodych dorosłych. Konfirmacyjna analiza czynnikowa pozwoliła potwierdzić istnienie trzech interpretowalnych, wzajemnie skorelowanych czynników: samoocenę wyglądu, samoocenę wagi i przypisaną ocenę wyglądu. Uchwycono przewidywane różnice międzypłciowe wskazujące na wyższą satysfakcję z wyglądu i wagi mężczyzn niż kobiet, dla których oczekiwania w tym zakresie są bardziej wymagające i trudniejsze do zrealizowania. Dodatkowo stwierdzono, że odczucia dotyczące własnego wyglądu między adolescencją a wczesną dorosłością stają się bardziej pozytywne.

Wszystkie podskale BESAA są dodatnio skorelowane z samoocena ogólną, przy czym zgodnie z oczekiwaniem w przypadku samooceny wyglądu związek ten jest najsilniejszy. Uchwycono również przewidywany związek samooceny wagi z BMI, jednak jego charakter jest specyficzny płciowo – prostoliniowy dla kobiet, krzywoliniowy dla mężczyzn. Zaobserwowano również związki wymiarów BESAA ze skalami oryginalnego polskiego kwestionariusza mierzącego odczucia i emocje dotyczące własnego wyglądu i poziom odczuwanej krytyki wyglądu.

Podsumowując, polska wersja skali BESAA charakteryzuje się właściwościami psychometrycznymi zbliżonymi do wersji oryginalnej i może być rekomendowana do stosowania w badaniach naukowych. ■

Literatura

- Bucchianeri, M. M., Arikian, A. J., Hannan, P. J., Eisenberg, M. E., Neumark-Sztainer, D. (2013). Body Dissatisfaction from Adolescence to Young Adulthood: Findings from a 10-Year Longitudinal Study. *Body Image, 10*(1), 1-7.
- Cafri, G., Thompson, J. K. (2004). Measuring Male Body Image: A Review of the Current Methodology. *Psychology of Men & Masculinity, 5*(1), 18-29.
- Calzo, J. P., Sonnevile, K. R., Haines, J., Blood, E. A., Field, A. E., Austin, S. B. (2012). The Development of Associations Among Body Mass Index, Body Dissatisfaction, and Weight and Shape Concern in Adolescent Boys and Girls. *Journal of Adolescent Health, 51*(5), 517-523.
- Cash, T. F. (2002). A "Negative Body Image": Evaluating Epidemiological Evidence. W: T. F. Cash, T. Pruzinsky (ed.), *Body image. A handbook of theory, research, and clinical practice* (s. 269-276). New York: Guilford Press.
- Cash, T. F., Fleming, E. C. (2002). The impact of body image experiences: Development of the body image quality of life inventory. *Journal of Eating Disorders, 31*(4), 455-460.
- Cash, T. F., Henry, P. E. (1995). Women's body images: The results of a national survey in the U.S.A. *Sex Roles, 33*(1/2), 19-28.
- Confalonieri, E., Gatti, E., Ionio, C., Traficante, D. (2008). Body Esteem Scale: A Validation on Italian Adolescents. *Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology, 15* (3), 153-165.
- Cragun, D., DeBate, R. D., Ata, R. N., Thompson, K. (2013). Psychometric properties of the Body Esteem Scale for Adolescents and Adults in an early adolescent sample. *Eating and Weight Disorders – Studies on Anorexia, Bulimia and Obesity, 18*(3), 275-282.
- Daniels, E. A., Gillen, M. M. (2015). Body Image and Identity: A Call for New Research. W: K. C. McLean, M. Syed (ed.), *The Oxford Handbook of Identity Development* (s. 406-422). Oxford, New York: Oxford University Press.
- Dzwonkowska, I., Lachowicz-Tabaczek, K., Łaguna, M. (2008). *SES. Samoocena i jej pomiar. Polska adaptacja skali SES Rosenberga. Podręcznik*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych.
- Fenczyn, J., Woźniak, M. (2004). Akceptacja własnego ciała przez osoby w wieku 15-16 i 23-24 lat. *Psychiatria i Psychologia Kliniczna, 4*(1), 20-33.
- Franzoi, S. L., Shields, S. A. (1984). The Body-Esteem Scale: Multidimensional structure and sex differences in a college population. *Journal of Personality Assessment, 48*, 173-178.
- Głębocka, A. (2009). *Niezadowolone z wyglądu a rozpaczliwa kontrola wagi*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Gray, H. (1977). Social aspects of body image: Perception of normalcy of weight and affect of college undergraduates. *Perceptual & Motor Skills, 45*, 1035-1040.
- Harter, S. (2012). *The Construction of the Self. Developmental and Sociocultural Foundations*. New York: Guilford Press.
- Kantanista, A., Osiński, W., Borowiec, J., Tomczak, M., Król-Zielińska, M. (2015). Body image, BMI, and physical activity in girls and boys aged 14-16 years. *Body Image, 15*, 40-43.
- Kochan-Wójcik, M., Piskorz, J. (2010). Zmiany w zakresie postrzegania i oceny własnego ciała wśród kobiet od okresu dojrzewania do dorosłości. *Psychologia Rozwojowa, 15*(3), 21-32.
- Levine, M. P., Smolak, L. (2002). Body Image Development in Adolescence. W: T. F. Cash, T. Pruzinsky (ed.), *Body image. A handbook of theory, research, and clinical practice* (s. 74-82). New York: Guilford Press.
- Lipowska, M., Lipowski, M. (2013). Polish normalization of the Body Esteem Scale. *Health Psychology Report, 1*, 72-81.
- Lipowski, M., Lipowska, M. (2015). Poziom narcyzmu jako moderator relacji pomiędzy obiektywnymi miarami ciała a stosunkiem do własnej cielesności młodych mężczyzn. *Polskie Forum Psychologiczne, 20*(1), 31-46.
- Mendelson, M. J., Mendelson, B. K., Andrews, J. (2000). Self-esteem, body esteem, and body-mass in late adolescence: Is a Competence × Importance model needed? *Journal of Applied Developmental Psychology, 21*, 249-266.
- Mendelson, B. K., Mendelson, M. J., White, D. R. (2001). Body Esteem Scale for adolescents and adults. *Journal of Personality Assessment, 76*, 90-106.

- Mendelson, B. K., White, D. R. (1982). Relation between body-esteem and self-esteem of obese and normal children. *Perceptual & Motor Skills*, 54, 899-905.
- Mendelson, B. K., White, D. R. (1985). Development of self-body-esteem in overweight youngsters. *Developmental Psychology*, 21, 90-96.
- Mendelson, B. K., White, D. R., Mendelson, M. J. (1996-1997). Self-esteem and body-esteem: Effects of sex, age, and weight. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 17, 321-346.
- Mikolajczyk, R. T., Maxwell, A. E., Ansari, W. E., Stock, C., Petkeviciene, J., Guillen-Grima, F. (2010). Relationship between perceived body weight and body mass index based on self-reported height and weight among university students: a cross-sectional study in seven European countries. *Public Health*, 10(1). Pobrane z: <http://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-10-40>.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and adolescent self-image*. New York: Princeton University Press.
- Secord, P. F., Jourard, S. M. (1953) The appraisal of body-cathexis: body-cathexis and the self. *Journal of Consulting Psychology*, 17(5), 343-347.
- Siegel, I. (2010). Does Body Weight Dissatisfaction Change with Age? A Cross-Sectional Analysis of American Women. *The New School Psychology Bulletin*, 7(1), 42-50.
- Tomaszewska I. E., Babicz-Zielińska E., Tomaszewski D., (2012). Odmienne postrzeganie własnych sylwetek przez młodzież a ryzyko występowania zaburzeń w odżywianiu. *Problemy Higieny i Epidemiologii*, 93(4), 812-816.
- Tucker, L. A. (1981). Internal structure, factor satisfaction, and reliability of the Body Cathexis Scale. *Perceptual & Motor Skills*, 53, 891-896.
- Tylka, T. L. (2011). Refinement of the tripartite influence model for men: Dual body image pathways to body change behaviours. *Body Image*, 8(3), 199-207.
- Whitbourne, S. K., Skultety, K. M. (2002). Body Image Development: Adulthood and Aging. W: T. F. Cash, T. Pruzinsky (ed.), *Body image. A handbook of theory, research, and clinical practice* (s. 83-90). New York: Guilford Press.

Uniwersytet
Wrocławski

DRZWI OTWARTE

INSTYTUTU
PSYCHOLOGII

STUDIUM Z NAMI

1. Najwyższy poziom naukowy i prestiż Uniwersytetu Wrocławskiego
2. Szeroka oferta zajęć podstawowych, fakultatywnych i specjalizacyjnych
3. Elastyczny plan zajęć
4. Rozwijanie zainteresowań w ramach laboratoriów i kół naukowych
5. Możliwość wyjazdów w ramach programu MOST lub Erasmus +
6. Praktyki w zakresie diagnozy i terapii
7. Dbłość o relację mistrz - uczeń
8. Konkurencyjne czesne dla studentów wieczorowych

więcej na:
psychologia.uni.wroc.pl

DRZWI
OTWARTE
LISTOPAD
MARZEC

MATURA
MAJ

REKRUTACJA
CZERWIEC-
WRZESIEŃ

REKRUTACJA
CZERWIEC-
WRZESIEŃ

WAKACJE
CZERWIEC-
WRZESIEŃ

STUDIA
PAŹDZIERNIK

PRZYSZŁOŚĆ

ul. J. Wł. Dawida 1
50 - 527 Wrocław
tel. +48 71 367 20 01 w. 126
psychologia@uwr.edu.pl